

Lausunto

18.02.2026

Asia: VN/22315/2023

Lausuntopyyntö: menettämisseuraamuksia koskevat lainsäädäntömuutokset, työryhmän mietintö

Direktiivin sisältö ja suhde Suomen lainsäädäntöön

Mitä huomioita teillä on direktiivin sisällöstä ja suhteesta Suomen lainsäädäntöön?

Syyttäjälaitos kiittää mahdollisuudesta lausua työryhmän mietinnöstä ja toteaa, että työryhmän mietintöön kirjatut huomiot direktiivin sisällöstä ja sen suhteesta Suomen lainsäädäntöön ovat perusteltuja.

Keskeiset ehdotukset

Rikoshyödyn poisottamisessa vaadittavan näyttökynnyksen alentaminen ja ehdotettu näyttökynnys

Syyttäjälaitos pitää kannatettavana työryhmän ehdotusta alentaa rikoshyödyn poisottamiseen vaadittavaa näyttökynnystä. Työryhmä on ehdottanut, että hallitusohjelman kirjaus rikoshyödyn poisottamisen edellyttämän näyttökynnyksen alentamisesta toteutettaisiin direktiivin 16 artiklassa säädetyn menettämisseuraamuksen pohjalta, kuitenkin siten, että uusi kansallinen menettämisseuraamus olisi direktiivissä edellytettyä vähimmäistasoa laajempi.

Työryhmän ehdotuksen mukaan selittämättömän omaisuuden konfiskaatio olisi mahdollinen useampien rikosten tutkinnassa kuin direktiivissä edellytetään eli 16 artiklassa mainittujen neljän vuoden enimmäisrangaistuksen piirissä olevien rikosten lisäksi kaikkien RL 10:3.1:ssä mainittujen laajennetun hyötykonfiskaation liipaisinrikosten osalta. Kansallisesti ei myöskään edellytettäisi, että omaisuus on peräisin rikollisjärjestön puitteissa toteutetusta rikollisesta toiminnasta eikä sitä, että toiminta on omiaan tuottamaan huomattavaa hyötyä. Ehdotuksen mukaan riittävää olisi, että omaisuus on peräisin rikollisesta toiminnasta, joka on omiaan tuottamaan taloudellista hyötyä. Näyttötaakka omaisuuden alkuperästä olisi syyttäjällä, toisin kuin laajennetussa hyötykonfiskaatiossa, ja tuomitsemisen edellytyksenä olisi, että omaisuuden on syytä olettaa olevan peräisin rikollisesta toiminnasta. Työryhmän ehdotuksessa todetulla tavalla rikoshyödyn poisottamisessa vaadittavan näyttökynnyksen alentaminen tarkoittaisi sitä, että rikoshyödyn poisottaminen ei enää jatkossa edellytä langettavaa rikostuomiota tai rikoksesta tuomitsemiseen riittävää näyttöä.

Syyttäjälaitos pitää edellä todettua ehdotusta näyttökynnyksestä perusteltuna. Syyttäjälaitos kannattaa ehdotusta, jonka mukaan riittävää olisi, että omaisuus on peräisin rikollisesta toiminnasta, joka on omiaan tuottamaan taloudellista hyötyä. Syyttäjälaitos toteaa, että JR-säännöksen näyttökynnys on kansallisesti nostettu hyvin korkealle ja säännöksen soveltaminen käytännön tasolla on osoittautunut ongelmalliseksi. Direktiivin tavoite rikollisen omaisuuden takaisin Hankinnan ja menetetyksi tuomitsemisen tehostamisesta ei puolla menettämisseuraamuksen kytkemisestä kansallisesti JR-säännökseen. Syyttäjälaitoksen käsityksen mukaan selittämättömän omaisuuden hallussapito liittyy käytännössä usein myös sellaiseen vakavaan, ammattimaiseen ja järjestäytyntä rikollisuutta läheisesti muistuttavaan rikollisuuteen, jonka osalta ei kuitenkaan ole kysymys järjestäytyneen rikollisryhmän toiminnasta sellaisena kuin se on kansallisesti lain tasolla määritelty. Myös näissä tapauksissa hyödyn konfiskoiminen on perusteltua. Säännösten käyttökelpoisuus sekä direktiivin tarkoitus huomioon ottaen Syyttäjälaitos pitää perusteltuna myös ehdotusta, jonka mukaan selittämättömän omaisuuden konfiskoimiselta ei edellytetä hyödyn huomattavuuden arviointia.

Syyttäjälaitos pitää perusteltuna, että näyttötaakka selittämättömän omaisuuden alkuperästä on syyttäjällä. Syyttäjälaitos lisäksi toteaa, että jokainen kykenee pääsääntöisesti ja melko helpostikin osoittamaan hallussaan olevan omaisuuden tai varallisuuden laillisen saantotavan.

Rikoshyödyn poisottamista koskevan menettelyn ottaminen käyttöön rikosoikeudenkäynnin ulkopuolella

Työryhmän ehdotuksen mukaan rikoshyödyn poisottamista ehdotetaan helpotettavaksi ottamalla käyttöön rikoshyödyn menettämistä koskeva menettely rikosoikeudenkäynnin ulkopuolella. Ehdotuksen mukaan vastaisuudessa menettämisseuraamus voitaisiin tuomita ilman, että menettelyssä näytettäisiin toteen mitään yksittäistä rikosta. Ehdotettu menettely käytännössä laajentaisi mahdollisuuksia tuomita rikoshyöty menetetyksi varsinaisen rikosoikeudenkäynnin ulkopuolella. Työryhmä ehdottaa myös, että asiassa, joka koskee ainoastaan menettämisseuraamusta, menettämiskaatus ja kutsu oikeudenkäyntiin voitaisiin antaa vastaajalle tiedoksi myös kuuluttamalla oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 9 §:n mukaisesti. Tällöin asian tutkiminen ja ratkaiseminen edellyttäisi, että vastaajan poissaolo ilmeisesti johtuu oikeudenkäynnin karttamisesta tämän lain 10 luvun 9 §:n 2 momentin mukaisesti.

Syyttäjälaitos pitää työryhmän ehdotusta hyvänä uudistuksena. Syyttäjälaitos toteaa, että kuulutustiedoksiannon käyttäminen on perusteltua tilanteissa, joissa näytön perusteella on ilmeistä, että vastaaja pakoilee ja karttaa oikeudenkäyntiä. Syyttäjälaitoksen näkemyksen mukaan vastaajan oikeusturva on erinäisin säännösin turvattavissa, ja kuulutustiedoksiannon käyttäminen on mahdollista rajata soveltuvaksi ainoastaan niihin tilanteisiin, joissa poissaolo ilmeisesti johtuu oikeudenkäynnin karttamisesta.

Syyttäjälaitoksen käsityksen mukaan kuulutustiedoksiannon mahdollistaminen menettämisvaatimuksen käsittelyssä mainitussa tilanteessa on perusteltua, vaikka säännöksen soveltamistilanteet voivat käytännössä olla harvinaisia. Nykyisen sääntelyn mukaan menettämisvaatimusta koskevan asian käsittely ja ratkaiseminen tilanteessa, jossa vastaaja on paennut, edellyttää, että vastaaja on saanut tiedoksi menettämisvaatimuksen ja oikeudenkäyntiin kutsuttuna jäänyt pois. Syyttäjälaitos toteaa, että käytännössä on esiintynyt tilanteita, joissa Suomessa pysyvästi asuvat vastaajat nimenomaisesti välttääkseen huomattavan suuret menettämisseuraamukset, pyrkivät välttämään menettämisvaatimuksen käsittelyn ja oikeudenkäynnin pakenemalla esitutkinnan valmistumisen jälkeen ulkomaille, ja siten yrittäneet estää tiedoksiannon ennen vanhentumista. Syyttäjälaitos katsoo, että näihin mahdollisesti harvinaisiinkin tilanteisiin, joissa vastaaja nimenomaisesti pyrkii välttämään vastuun ja estämään menettämisvaatimusta koskevan asian käsittelyn, olisi perusteltua lainsäädännön keinoin puuttua.

Syyttäjälaitos vielä huomauttaa, että mietinnössä esiin nostettua tapausten vähäistä määrää voi tällä hetkellä selittää juuri se, että syyttäjältä puuttuvat keinot saada pelkkä menettämisvaatimus ajettua käräjäoikeudessa tiedoksiannon ollessa mahdotonta ennen menettämisseuraamuksen vanhentumista.

Rahanpesuun liittyvän rikoshyödyn takaisinsaamisen tehostaminen

Työryhmä on mietinnössään ehdottanut, että RL 32 luvun 12 §:ää täydennetään uudella momentilla, joka mahdollistaisi rahanpesun kohteen arvokonfiskaation. Ehdotuksen mukaan nykyisen rahanpesun kohteena olleen omaisuuden menetetyksi tuomitsemisen (esinekonfiskaatio) lisäksi säädettäisiin rahanpesun tai törkeän rahanpesun kohteena olleen omaisuuden harkinnanvaraisesta arvokonfiskaatiosta viimesijaisena menettämisseuraamuksena.

Syyttäjälaitos kannattaa työryhmän ehdotusta rahanpesun arvokonfiskaation mahdollistamisesta. Syyttäjälaitoksen näkemyksen mukaan rahanpesun kohteen arvokonfiskaation mahdollistaminen tehostaisi rahanpesun, erityisesti ammattimaisen rahanpesun torjuntaa ja rikollisen omaisuuden poisottamista.

Syyttäjälaitos toteaa, että rahanpesurikosten määrät ovat huomattavasti kasvaneet viime vuosina tietoverkkoavusteisten petosten (TVA-petokset) yleistymisen myötä. TVA-petoksissa on tyypillistä, että esirikos on tapahtunut ulkomailla eikä sen tekijä ole selvitettävissä, jolloin Suomessa tutkittavaksi jää rahanpesurikos, jonka tekijä on todennäköisesti jo ehtinyt siirtämään varat eteenpäin siten, etteivät ne ole enää rahanpesijän hallussa eikä omaisuus ole konfiskoitavissa eikä hänellä myöskään ole sellaista muusta rikollisesta toiminnasta peräisin olevaa omaisuutta, joka voitaisiin tuomita menetetyksi laajennettuna rikoshyötynä. TVA-petoksissa on usein kyse ammattimaisesta ja rajat ylittävästä rikollisuudesta, jossa saadusta omaisuudesta hyödytään myöhemmin, ja jossa omaisuutta käytetään rikollisen toiminnan jatkamiseen. Arvokonfiskaatiolla voitaisiin tehokkaasti estää sekä menettämisvastuun välttäminen tilanteessa, jossa omaisuus on

ehditty siirtää täytäntöönpanon ulottumattomiin, että kätketyn omaisuuden käyttäminen myöhemmin uusien rikosten tekemiseen.

Myös perinteisemmissä talousrikoksissa on ollut havaittavissa, että rikosten toteuttamisessa käytetään omaisuuden alkuperän häivyttämiseksi niin sanottuja ammattimaisia avustajia, jotka saavat palkkion toimistaan. Rahanpesun ammattimaistumisen ja kansainvälistymisen myötä on tullut esiin tapauksia, joissa esirikoksilla hankittua omaisuutta on pesty miljoonien eurojen edestä lukuisten ulkomaisten yhtiöiden tileillä siten, että omaisuuden alkuperä on saatu häivytettyä ja varat ovat sekoittuneet yhtiöiden tileillä muihin varoihin, mutta joista osan nähdään erinäisin sopimusjärjestelyin palautuvan takaisin lähtömaahan esirikoksen tekijöitä edustavien bulvaanien tileille. Näissä tapauksissa ammattimainen rahanpesijä, jonka hallintaan todennäköisesti huomattavakin määrä pestyistä varoista on erinäisen bulvaaniyritysjärjestelyin jäänyt, mutta jonka hallusta ei ole voitu takavarikoida mitään varoja, ja jonka ei voida osoittaa suoraan saaneen palkkiota, välttyy menettämisseuraamuksilta ja kätkettyjä varoja voidaan käyttää ja todennäköisesti myös käytetään uusien rikosten tekemiseen. Näissä tapauksissa rahanpesun kohteena ollutta omaisuutta ei ole kaikilta osin saatavissa myöskään esirikoksen tekijältä tai muilta henkilöiltä. Ammattimaisen rahanpesijän rooli näissä tilanteissa on myös erittäin merkittävä. Syyttäjälaitos katsoo, että tällaiseen tilanteeseen tulisi olla mahdollista puuttua lainsäädännön keinoin eli mahdollistamalla rahanpesurikoksen arvokonfiskaatio rikosten ennalta ehkäisemiseksi, rikoksen tuottaman taloudellisen hyödyn pois saamiseksi sekä sen estämiseksi, että hyötyä käytettäisi uusien rikosten rahoittamiseen.

Työryhmän mietinnössä arvokonfiskaation haasteena on todettu tilanne, jossa tekijä on syylistynyt ainoastaan rahanpesuun, mutta ei sen esirikokseen, jolloin rikoksen kohteena oleva omaisuus ei ole rikoksen hänelle tuottamaa hyötyä, ja jonka vuoksi tällaisessa tilanteessa ei lähtökohtaisesti voida sanoa, että tekijän varallisuusasema olisi parantunut peitetyn tai häivytetyn omaisuuden määrällä. Rahanpesun kohteen täysimääräinen ja rajoitukseton arvokonfiskaatio voisi mietinnön mukaan muodostua tällöin rangaistukselliseksi ja johtaa esimerkiksi rajat ylittävissä tilanteissa moninkertaiseen konfiskaatioon siten, että samaa omaisuutta koskeva menettämisseuraamus tuomittaisiin useita kertoja.

Syyttäjälaitos katsoo, että edellä todetut huomiot rahanpesun arvokonfiskaation haasteista ovat sinänsä perusteltuja, mutta Syyttäjälaitos ei pidä mainittuja ongelmia lainsäätämisen esteenä. Syyttäjälaitos kiinnittää huomiota siihen, että Ruotsissa vastaava tilanne on onnistuttu lainsäädännön keinoin ratkaisemaan ja mahdollistamaan rahanpesun kohteen arvon menetetyksi tuomitseminen myös pelkkään rahanpesuun syyllistyneeltä.

Vielä lopuksi Syyttäjälaitos kiinnittää huomiota siihen, että myös FATF on kiinnittänyt Suomea koskevassa maaraportissaan 2019 huomiota siihen, ettei RL 32:12 mahdollista rahanpesun kohteen arvokonfiskaatiota.

Laajennettu hyödyn menettäminen

Syyttäjälaitos pitää kannatettavana uudistuksena työryhmän ehdotusta laajentaa laajennetun hyötykonfiskaation ns. liipaisinrikosten luetteloa käsittämään laittomaan tuontitavaraan ryhtymisen. Kuten mietinnössä on todettu, tarvetta liipaisinrikosten luettelon laajentamiselle on esimerkiksi nuuskan ja muiden tupakkatuotteiden salakuljetusta koskevissa tapauksissa, joissa varsinaiseen maahantuontiin osallistumaton tekijä on tuomittu laittomasta tuontitavaraan ryhtymisestä hänen tilattuaan tuotteita suuria määriä jälleenmyyntiä varten. Tällaisten tilausten vastaanottajilta saattaa tutkinnassa löytyä huomattaviakin määriä käteisvaroja, joita ei voida yhdistää yksittäisiin rikoksiin eikä siten tuomita menetetyksi.

Nuuskan ja muiden tupakkatuotteiden salakuljetus on usein organisoitua ja suunnitelmallista ja menettelyn tarkoituksena on tuottaa huomattavaa taloudellista hyötyä, mikä Syyttäjälaitoksen näkemyksen mukaan puoltaa laajennetun hyötykonfiskaation soveltamisen mahdollistamista myös laittoman tuontitavaraan ryhtyään eli siihen henkilöön, joka tilaa ja vastaanottaa jälleenmyyntiä varten huomattavia määriä nuuskaa taloudellisessa hyötymistarkoituksessa. Syyttäjälaitos lisäksi kiinnittää huomiota siihen mietinnössä esiin nostettuun seikkaan, että laittomaan tuontitavaraan ryhtyminen vastaa luonteeltaan ja rangaistusasteikoiltaan kätkemisrikosta, joka on jo listarikos, mikä niin ikään puoltaisi laittomaan tuontitavaraan ryhtymisen lisäämistä ns. liipaisinrikokseksi.

Rikoshyödyn jäljittäminen ja tunnistaminen

ei lausuttavaa

Omaisuuuden hallinnointi

ei lausuttavaa

Hyödyn menettämisen ja asianomistajan vahingonkorvauksen suhde rajat ylittävissä tilanteissa

Syyttäjälaitos toteaa, ettei asia sinänsä liity syyttäjätöimintaan, mutta työryhmän ehdotusta voidaan pitää täytäntöönpanon kannalta kannatettavana ja nykytilannetta selkeyttävänä.

Menettämisseuraamuksen ja ennallistamisen suhde ympäristörikoksissa

Työryhmä ehdottaa, että menettämisseuraamuksiin otettaisiin uusi säännös ennallistamistilanteista. Muutoksella estettäisiin sekä menettämisseuraamuksen muodostuminen rangaistukselliseksi että rikoksesta hyötyminen. Lainsäädäntömuutoksen myötä ennakoituihin ennallistamiskustannuksiin ei enää voitaisi vedota menettämisseuraamuksen kohtuullistamisen perusteena.

Syyttäjälaitos kannattaa työryhmän ehdotusta. Tällä hetkellä hyötyvaatimuksia kohtuullistetaan sillä perusteella, että vastaaja tulee mahdollisesti joskus ennallistamaan ympäristön, mitä ei voida pitää tarkoituksenmukaisena menettelytapana. Ehdotetulla säännöksellä epäkohta saadaan korjattua.

Menettämisseuraamuksen täytäntöönpanon ja muiden rikokseen liittyvien vaatimusten yhteensovittaminen

ei lausuttavaa

Vaikutukset

Miten kommentoitte mietinnön arvioita ihmisiin kohdistuvista ja yhteiskunnallisista vaikutuksista?

ei lausuttavaa

Miten kommentoitte mietinnön arvioita vaikutuksista viranomaisten toimintaan?

Syyttäjälaitos yhtyy työryhmän mietinnössä todettuun arvioon siitä, että esitetyistä lainsäädäntömuutoksista aiheutuu Syyttäjälaitokselle lisätyötä juttumäärien kasvamisesta, koska menettämiskaavan edellytysten laajentaminen tulee todennäköisesti kasvattamaan tällaisten vaatimusten lukumäärää. Tämän lisäksi lisätyötä aiheuttaa todennäköisesti lisääntyvä rajat ylittävä yhteistyö sekä konfiskaatioasetuksen nojalla muista EU-maista Suomeen tunnustettaviksi ja täytäntöön pantaviksi toimitettavien jäädyttämispyyntöjen mahdollisesti lisääntyvä määrä.

Syyttäjälaitos toteaa, että prosessilainsäädäntöön tarvittaisiin merkittäviä uudistuksia, jotta Syyttäjälaitos ja muun viranomaiset voisivat selvittää olemassa olevista sekä lainsäädäntömuutosten aiheuttamista uusista työtehtävistä olemassa olevilla ja yhä vähenevillä resursseilla.

Miten kommentoitte mietinnön arvioita taloudellisista vaikutuksista?

ei lausuttavaa

Millaisia muita vaikutuksia arvioitte ehdotuksilla olevan?

ei lausuttavaa

Vaihtoehtoiset ratkaisut

Miten kommentoitte muita toteuttamisvaihtoehtoja (mietinnön jakso 5)? Millaisia vaikutuksia niillä olisi?

Syyttäjälaitos pitää työryhmän mietinnössä valittuja toteuttamistapoja perusteltuina. Syyttäjälaitoksella ei ole huomauttamista mietinnön jaksossa 5 esiin nostettuihin seikkoihin.

Onko jokin muu tapa, jolla esityksen tavoitteet voitaisiin toteuttaa?

ei lausuttavaa

Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Miten kommentoitte mietinnön näkemyksiä, jotka koskevat suhdetta perustuslakiin ja säätämisyjärjestystä (mietinnön jakso 11)?

ei lausuttavaa

Lakitekniset huomiot

Lakitekniset ja muut yksityiskohtaiset huomionne lakiehdotuksista ja niiden säännöskohtaisista perusteluista (jakso 7)?

Työryhmän ehdotuksessa (s. 237) on todettu, että perusmuotoisessa rahanpesurikoksessa arvokonfiskaatio voisi tulla kysymykseen varsinkin 32 luvun 6 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa, joita koskee korotettu tahallisuusvaatimus, mutta myös 2 kohdan tilanteet olisivat mahdollisia. Ehdotuksessa ei ole tuotu esiin perusteluita, miksi arvokonfiskaation mahdollisuutta tulisi arvioida eri tavalla rahanpesurikoksen eri tekotapojen osalta. Syyttäjälaitos katsoo, ettei arvokonfiskaation edellytyksiä perusmuotoisessa rahanpesurikoksessa tulisi miltään osin kytkeä tahallisuuden asteeseen ottaen huomioon rahanpesun arvokonfiskaation tarkoitus puuttua ammattimaisiin rahanpesijöihin, mistä voi olla kyse sekä rikoslain 32 luvun 6 §:n 1 momentin 1 että 2 kohdan mukaisissa rahanpesutoimissa. Syyttäjälaitoksen näkemyksen mukaan kyseinen maininta tulisi poistaa lain esitöistä ja arvokonfiskaation soveltumista arvioitaessa tulisi arvioida pelkästään kyseessä olevaa tekoa.

Työryhmän ehdotuksen (s. 239) mukaan arvokonfiskaatiotilanteissa rahanpesun kohteena olleen omaisuuden arvo voitaisiin valtiolle menetetyksi tuomitsemisen asemesta tuomita esirikoksella loukatulle vahingonkorvauksena tai edunpalautuksena, jos vahingonkorvausta tai edunpalautusta ei ole hänelle suoritettu, noudattaen rikoslain 10 luvun 2 §:n 6 momenttia. Edellä mainitun lainkohdan mukaan hyötyä ei tuomita menetetyksi siltä osin kuin se on palautettu tai tuomittu taikka tuomitaan suoritettavaksi loukatulle vahingonkorvauksena tai edunpalautuksena. Jos korvaus- tai edunpalautusvaatimusta ei ole esitetty tai se on vielä ratkaisematta silloin, kun menettämiskaatimuksesta annetaan ratkaisu, menettämisseuraamus on tuomittava. Syyttäjälaitos toteaa, että työryhmän ehdotus jättää lainsoveltajalle avoimeksi sen, miten asianomistajan vahingonkorvausvaatimuksen ja arvokonfiskaation yhteensovittaminen on käytännön tasolla tarkoitus toteuttaa ja asiaa tulisi lain jatkovalmisteluissa selkeyttää.

Muut havaintonne ja kommenttinne esitysluonnoksesta

-

ei lausuttavaa

Koivisto Ari-Pekka
Syyttäjälaitos

Karvo Elina
Syyttäjälaitos - valtakunnansyyttäjän toimisto / Åklagarmyndigheten -
riksåklagarens byrå

